

MEMO

Documentnummer 2019\23631

Aan Gemeenteraad

Kopie aan

Van College B&W

Telefoonnummer (0318) 538795

Afdeling

Datum 11 juli 2019

Onderwerp consultatievragen over uitgangspunten en participatie Transitievisie Warmte

1 INLEIDING

Op 21 december 2018 is door een brede groep maatschappelijke partijen het concept klimaatakkoord voorgelegd aan de nationale regering. In het klimaatakkoord is een groot aantal verduurzamingsmaatregelen voorgesteld door diverse 'sectortafels': Elektriciteit, Gebouwde omgeving, Industrie, Landbouw en Landgebruik en Mobiliteit. Het uiteindelijke doel: terugdringen van de CO₂-uitstoot binnen Nederland. Daarbij vragen met name de voorgestelde maatregelen voor de sectortafel 'Gebouwde omgeving' veel van de gemeente.

Vanuit de sectortafel 'Gebouwde omgeving' wordt er aangestuurd op een drietal instrumenten die gemeenten moeten helpen om de energietransitie vorm te geven:

1. De Regionale Energiestrategie (RES) (regionale schaal)
2. De Transitievisie Warmte (gemeentebreed)
3. De uitwerking(-en) op wijkniveau (concrete plannen om een bepaalde wijk van het aardgas af te halen) : de wijkplannen warmtetransitie

De Transitievisie Warmte (Transitievisie) vormt binnen dit 'pakket' van instrumenten de schakel tussen het lokale en regionale niveau. De focus van de Transitievisie ligt op het komen tot een concrete planning om in 2050 volledig van het aardgas af te zijn en overgestapt te zijn op hernieuwbare bronnen.

In de Transitievisie bepaalt de gemeente welke strategie en planning ze wil volgen om het einddoel van aardgasvrij in 2050 te realiseren. Bij wijken die vóór 2030 van het aardgas gaan, geeft de gemeente aan welke energiebronnen hiervoor beoogd zijn. Centraal in de Transitievisie staat de wijkplanning: wanneer dient welke wijk van het aardgas af te zijn?

Behalve een wijkplanning, moet de Transitievisie ook een uitvoeringsstrategie bevatten. Daarbij kan de gemeente verschillende rollen op zich nemen. De Transitievisie zal uiteindelijk geborgd moeten worden binnen de instrumenten van de omgevingswet, waaronder de omgevingsvisie, omgevingsplan en mogelijk een omgevingsprogramma. Hoe dit precies in zijn werk gaat en welke juridische kracht er binnen deze instrumenten ligt om de transitie 'af te dwingen', is op dit moment nog niet bekend.

De gemeenteraad van Veenendaal heeft zich in 2017 unaniem achter de ambitie geschaard voor een energieneutraal Veenendaal in 2035. Om deze ambitie te realiseren is het programma "Veenendaal energieneutraal 2035" opgezet. In de periode 2017-2021 ligt de focus van dit programma op bewustwording en het opstarten en aanjagen van diverse energietransitieprojecten.

Als onderdeel van het programma is een convenant gesloten met de woningbouwcorporaties. In het convenant met de woningcorporaties heeft de gemeente Veenendaal zich onder andere tot doel gesteld om eind 2019 een 'Energietransitieplan' gereed te hebben. Hieraan geeft de gemeente invulling door de Transitievisie versneld op te stellen. Veenendaal loopt hiermee voor op de landelijke ontwikkelingen; in het klimaatakkoord is immers afgesproken dat gemeenten uiterlijk in 2021 een Transitievisie gereed moeten hebben.

De Transitievisie is echter hard nodig: de huidige ontwikkelingen in Veenendaal op het gebied van warmtevoorziening vragen ook daadwerkelijk om een snelle uitwerking door de gemeente. Inwoners en bedrijven vragen wat er van hen verwacht wordt en wat de energietransitie voor hen betekent. De Transitievisie is een belangrijk instrument om die duidelijkheid te kunnen bieden én om verder met inwoners en bedrijven in gesprek te gaan.

2 TOTSTANDKOMINGSPROCES TRANSITIEVISIE

Het totstandkomingsproces rond de Transitievisie is gestart in april 2019. Het proces wordt begeleid door het adviesbureau 'de WarmteTransitieMakers'. Deze partij werkt voor de technische uitwerking (o.a. doorrekening van de maatschappelijke kosten van diverse varianten) samen met het bureau 'Greenvis', met een grote expertise op het gebied van warmtenetten. Het adviesbureau werkt samen met de gemeente en een aantal externe stakeholders de Transitievisie verder uit. De Transitievisie dient uiteindelijk vastgesteld te worden door de gemeenteraad.

Er is een projectgroep geformeerd van in totaal 11 personen. Deze projectgroep bestaat zowel uit betrokkenen binnen de gemeentelijke organisaties als uit een afvaardiging van de woningcorporaties (Patrimonium en de Veenendaalse Woningstichting) en de netbeheerder (Stedin). Inmiddels is er een tweetal sessies geweest met de projectgroep en een sessie met het college. In deze sessies zijn zoveel mogelijk uitgangspunten besproken en voor de verdere analyse uitgewerkt.

3 WAAROM CONSULTEREN?

Aangezien de transitie naar aardgasvrije wijken aanzienlijke ingrepen en investeringen vraagt, wil het college de raad nu al consulteren over de keuze voor de belangrijkste uitgangspunten zoals die op dit moment voorliggen. Omdat ook het participatieproces een belangrijk onderdeel is van de Transitievisie Warmte, vindt het college het belangrijk om het voorziene participatietraject in een vroeg stadium ter consultatie aan de raad voor te leggen. Hiermee wordt het risico verkleind dat de uiteindelijke Transitievisie Warmte niet past bij de standpunten van de raad. Zo heeft het college de mogelijkheid om tijdig bij te sturen. Hoewel het proces rondom de Transitievisie al van start is gegaan, biedt het moment van consulteren de mogelijkheid om bij te sturen. In deze memo zijn achtereenvolgens de volgende zaken weergegeven:

- Inhoudelijke uitgangspunten zoals die op dit moment voorliggen en die gebruikt zullen worden bij de totstandkoming van de Transitievisie Warmte (wijkplanning en uitvoeringsstrategie).

- Alternatieve inhoudelijke uitgangspunten waar tot nu toe niet op aangestuurd wordt, maar die inzicht geven in een andere koers die gevolgd zou kunnen worden.
- Participatieproces voor de Transitievisie waar op dit moment op aangestuurd wordt.
- Alternatieve participatietrajecten waarop aangestuurd zou kunnen worden.

In een parallel traject zullen de externe stakeholders die betrokken zijn bij het projectteam bij hun bestuurders de uitgangspunten ter consultatie neerleggen. Aandachtspunten die hieruit voortkomen zullen in het verdere totstandkomingsproces ook worden meegenomen. In het gehele proces is de gemeente echter de eindverantwoordelijke, aangezien de Transitievisie uiteindelijk door de gemeenteraad vastgesteld moet worden.

4 UITGANGSPUNTEN

Hieronder zijn de uitgangspunten die op dit moment voorliggen verder weergegeven en toegelicht.

4.1 Tempo en startwijken

In de Transitievisie worden “startwijken” aangewezen, wijken of buurten die voor 2030 van het aardgas af gaan. Daarnaast wordt een doorkijk gegeven naar de ontwikkelingen tot 2050, wanneer (landelijk) alle wijken van het aardgas losgekoppeld moeten zijn. Onderdeel van de Transitievisie is een uitvoeringsstrategie hoe de gemeente deze transitie in gang gaat zetten en gaat regisseren.

De uitgangspunten op het thema ‘tempo en startwijken’ leiden tot de criteria die gehanteerd worden voor de selectie van deze wijken. Er is een onderscheid gemaakt tussen primaire en secundaire criteria. Waarbij de secundaire criteria gehanteerd worden wanneer op basis van de primaire criteria geen keus kan worden gemaakt. De volgorde van de selectiecriteria is hierbij overigens willekeurig – en dus geen indicatie van het gewicht dat wordt toegekend aan het criterium.

Primaire selectiecriteria:

1. Aanwezigheid van diverse meekoppelkansen in de buurt (geplande werkzaamheden aan bestaande ondergrondse infra zoals gasleidingen, werkzaamheden van woningcorporaties, nieuwbouw etc.) – in zoverre niet in conflict met het hieronder genoemde criterium.
2. Eenvoud van de ingrepen (starten met een relatief “eenvoudige” wijk, waar leerervaringen worden opgedaan). Dit wordt grotendeels bepaald door het type/ouderdom van de woningen in de wijk in combinatie met de mogelijke technische oplossingen.
3. Kosten van de ingrepen: starten bij wijk met de laagste maatschappelijke- en investeringskosten. Indien blijkt dat maatschappelijke- en investeringskosten in een groot deel van de wijken relatief hoog liggen, kan dit reden zijn om te kiezen voor een lager tempo. Blijkt dat de kosten relatief laag zijn, dan kan een groter aantal wijken al voor 2030 van het aardgas worden gehaald.
4. % corporatiebezit: Hoe hoger het percentage, hoe geschikter de wijk om mee te starten. Het achterliggende idee is dat corporatiewoningen hierbij kunnen fungeren als ‘startmotor’ voor veranderingen in de wijk zoals bijvoorbeeld grootschalige isolatieprojecten of aanleg van een warmtenet.

Secundaire selectiecriteria

1. Financiële draagkracht bewoners, waarbij er, bij gelijke geschiktheid o.b.v. primaire criteria, gekozen wordt voor de wijk met naar verwachting een grotere financiële draagkracht.
2. Positieve “mindset” bewoners t.a.v. warmtetransitie. Idee is om dit verder uit te werken aan de hand van een benadering, zoals m² zonnepanelen per woning, per wijk of mate van

afvalscheiding in de wijk. Dit kan worden aangevuld met een inschatting hieromtrent door de wijkmanagers.

4.2 Aardgasvrije technieken

Voor de startwijken (en voor zover mogelijk ook de andere wijken) wordt in de Transitievisie de preferente techniek aangegeven. Voor de selectie van technieken worden de volgende criteria gehanteerd:

Primaire selectiecriteria

1. Laagste maatschappelijke kosten¹.
2. Laagste (investerings-) kosten voor ingrepen op woningniveau. Dit betekent dat een variant met lagere kosten in de woning de voorkeur kan genieten, ook als die hogere maatschappelijke kosten met zich mee brengt. Hiervoor willen we een bepaalde bandbreedte aanhouden, bijvoorbeeld: wanneer maatschappelijke kosten van twee technieken minder dan 15% afwijken, geldt de variant met de laagste investeringskosten op woningniveau.

Secundaire selectiecriteria

3. Voorkeur voor collectieve oplossingen. De reden hiervoor is het ontzorgen van de bewoner in benodigde werkzaamheden, onderhoud, uitzoekwerk en investeringen op woningniveau.
4. Geijkte technieken voor de startwijken. Bijvoorbeeld door uitbreiding van een bestaande collectief systeem in de buurt of door benutting van lokale kansen zoals aanwezigheid van een waterzuiveringsinstallatie of aanwezigheid van restwarmte.

Collectiviteit

De keuze voor een collectieve oplossing brengt een belangrijke consequentie met zich mee: het zwaartepunt van de investeringen zal liggen buiten de woningen en Veenendaal wordt hier afhankelijk van partijen die deze investering kunnen doen. Het is niet zo dat wanneer een collectieve oplossing als 'meest gunstig' uit de analyse komt, dit automatisch een aantrekkelijke of zelfs rendabele kans is voor een dergelijke partij. Het kan dus zo zijn dat er een actieve rol van de gemeente noodzakelijk is om de uitrol van een warmtenet mogelijk te maken, door subsidiëring en/of werken met een (bestaand) warmtebedrijf.

Duurzaamheid warmtenet

We willen wat betreft aardgasvrije technieken rekening houden met het perspectief dat de techniek in de toekomst biedt. Zo kan een hogetemperatuurs warmtenet later voorzien worden van een duurzamere bron. Om deze reden zien we de introductie van een tijdelijke bron zoals biomassa als een realistische optie om de uitrol van een collectief net te bespoedigen. Daarbij is het overigens wel belangrijk om een realistisch toekomstbeeld te creëren en grenzen aan de inzet van tijdelijke bronnen op te kunnen leggen aan exploitanten.

¹ De maatschappelijke kosten worden bepaald met behulp van het Vesta MAIS model. Dit model wordt beheerd door het Planbureau voor de Leefomgeving en geeft onder andere een inschatting van de maatschappelijke kosten in 2030. De berekende maatschappelijke kosten sluiten grotendeels aan bij de gangbare systematiek van maatschappelijke kostenbatenanalyses. In de maatschappelijke kosten zijn onder andere verwerkt: investeringskosten voor verbeteringen aan de gebouwschil, meerkosten voor verzwaring van het elektriciteitsnetwerk, kosten voor aanleg van warmtetransportleidingen en energieverbruikslasten. Verdere informatie over dit model is online te vinden, onder andere op de website van het Planbureau voor de Leefomgeving.

Toekomstige technieken: Waterstof, biogas en geothermie

Waterstof biedt mogelijkheden en zal een belangrijke rol in de transitie krijgen. Op korte termijn lijkt dit echter geen kostenefficiënte optie om grootschalige afkoppeling van het aardgas te realiseren. De technieken voor de transitie zijn nog volop in ontwikkeling. Ook andere technieken, zoals (hogedruk-) vergisting voor de productie van biogas en het winnen van diepe aardaswarmte (geothermie) bieden mogelijkheden. Er is nog niet duidelijk hoe succesvol deze technieken zullen zijn bij verwarming van de gebouwde omgeving. Met dit in het achterhoofd is het belangrijk om geen overhaaste beslissingen te nemen voor grote delen van de stad. De wijken waarin wordt gestart vormen als het ware 'proeftuinen' die in de toekomst grootschaligere uitrol van oplossingen mogelijk maken.

4.3 Rol gemeente

Rol in collectieve warmte

De rol van de gemeente bij collectieve warmte tot gereedkomen van de Transitievisie is in het B&W-voorstel² van 23 april 2019 gedefinieerd. Dit biedt al een eerste aanknopingspunt voor de rol die de gemeente kan en wil spelen. De gemeente kiest tussen facilitator, partner, aanbesteder of opdrachtgever (haar rol kan ook per project verschillen). In het collegevoorstel is al beargumenteerd dat de financiële risico's van deze rol het minder wenselijk maken dat de gemeente volledig zelf een collectief warmtesysteem gaat ontwikkelen en beheren. Bij grootschalige voorziene uitrol van warmtenetten lijkt het echter onontkoombaar dat de gemeente daarin ook zelf een actieve rol zal spelen om deze ontwikkelingen aan te jagen en in goede banen te leiden.

Regierol

De gemeente maakt de Transitievisie, beslist welke wijken wanneer van het gas af gaan en welke infrastructuur in de wijk komt. Dit doet zij in nauwe samenwerking met de andere professionele stakeholders, maar de gemeente heeft hierin de regiefunctie en is beslisser. Daarbij is wet- en regelgeving rond de rol en bevoegdheden van gemeenten bij de energietransitie en specifiek de transitie naar een aardgasvrije gebouwde omgeving nog volop in beweging. Bij de rol als regisseur en beslisser hoort ook de communicatie naar bewoners en bedrijven. Hiervoor heeft de gemeente reeds verschillende communicatiemiddelen ontwikkeld of gepland:

- Energieloket
- Website "Duurzaam Veenendaal" met daarop, na vaststelling van de formele Transitievisie Warmte, een online interactieve uitwerking van de Transitievisie

Om verder invulling te geven aan deze regierol zal met name bij de uitwerkingen op wijkniveau een stevige sturing op het proces georganiseerd moeten worden. De praktische uitwerking van de Transitievisie Warmte zal dan ook aanzienlijke inzet vragen van de gemeentelijke organisatie. Als onderdeel van het Klimaatakkoord wordt momenteel middels een Artikel 2-procedure onderzocht welke kosten het regisseren van de Warmtetransitie voor de gemeente met zich meebrengt zodat er specifiek voor dit doel middelen vrijgemaakt kunnen worden. Dit zal mede bepalend zijn voor de rol die de gemeente kan spelen. Daarnaast is hier in het klimaatakkoord voor de periode 2019-2021 150 miljoen euro extra voor toegezegd door het rijk.

² Voorstel: Rol en strategie bij de ontwikkeling van collectieve warmtesystemen

5 MOGELIJKE ALTERNATIEVE UITGANGSPUNTEN

De koers die op basis van de hierboven genoemde uitgangspunten wordt ingezet kan worden gekarakteriseerd als 'waar mogelijk snel van het aardgas, maar met een realistische blik'. Hieronder is deze koers vergeleken met twee alternatieve koersen.

Alternatief 1: Koers '2035 gegarandeerd aardgasvrij'

Wanneer ervoor wordt gekozen om het streefjaar voor een energieneutraal Veenendaal (2035) te hanteren als streefjaar voor een aardgasvrij Veenendaal, heeft dit naar verwachting de volgende consequenties:

1. Ook in wijken waar er aanzienlijke maatschappelijke meerkosten zijn om over te stappen op aardgas moet al snel begonnen worden met het aardgasvrij maken van de gebouwen. Hetzij direct, hetzij indirect zal dit een aanzienlijke financiële belasting leggen op inwoners van en bedrijven in Veenendaal.
2. Er is minder tijd om op 'natuurlijke' momenten, stapsgewijs, de benodigde aanpassing door te voeren zoals het verbeteren van isolatie, vervangen van CV-ketels voor warmtepompen en aanleg van warmtenetten. Het versneld uitvoeren van de transitie brengt in dat geval hogere maatschappelijke kosten met zich mee dan bij een meer gefaseerde aanpak.
3. Bij de transitie naar aardgasvrij moet in dit alternatief vooral gekeken worden naar bewezen technieken en bestaande warmtebronnen. Er is immers geen speling om te anticiperen op doorontwikkeling van technische innovaties.
4. Geen vrijblijvendheid: de gemeente schrikt er in dit geval niet voor terug om alle mogelijke (juridische) maatregelen te nemen om wijken geheel en grootschalig van het aardgas te halen.
5. Er is grote uitbreiding nodig van de ambtelijke ondersteuning om uitwerking en realisatie van de plannen op wijkniveau mogelijk te maken. Uitgaand van 2 jaar voor het opstellen van een wijkplan en 8 jaar voor de uitvoering, moeten alle plannen op wijkniveau in dat geval tussen 2020 en 2027 worden opgesteld. Tussen 2022 en 2035 zal er grootschalig aan de uitvoering gewerkt moeten worden.
6. Bij dit alternatief past een actieve rol van de gemeente bij de uitrol van collectieve warmtevoorzieningen. De gemeente richt mogelijk zelf een warmtebedrijf op, waardoor er een grote mate van sturing is op tijdige uitvoering van de wijkplannen. Dit vraagt aanzienlijke investeringen en brengt hoge financiële risico's met zich mee.

Alternatief 2: Koers 'Ontwikkelingen afwachten, versnellen richting 2050'

Binnen deze alternatieve koers wordt ervoor gekozen om met minimale inspanningen en investeringen het doel van een aardgasvrije bebouwde omgeving in 2050 te realiseren. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat door technologische ontwikkelingen en ervaringen die worden opgedaan bij andere gemeenten er in de toekomst efficiënter gewerkt kan worden aan een aardgasvrij Veenendaal. Dit zou onder andere de volgende consequenties hebben:

1. Grote kans op het minimaliseren van totale maatschappelijk kosten voor transitie naar een aardgasvrij Veenendaal.
2. Er wordt als het ware 'meegelift' op de ervaringen en experimenten die andere gemeenten opdoen met het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. In de tussentijd levert Veenendaal echter geen actieve bijdragen aan het oplossen van onderliggende maatschappelijk problemen zoals klimaatverandering, uitputting van grondstoffen en aardbevingen in Groningen.

3. De ambitie van een energieneutraal Veenendaal in 2035 wordt vrijwel zeker niet gerealiseerd.
4. Hoewel inwoners en bedrijven zich alvast kunnen voorbereiden op de toekomst door te beginnen met energie besparen, is er een aanzienlijk risico dat inwoners de afwachtende houding van de gemeente volgen zodat er tot 2035 maar weinig versnelling optreedt in het verminderen van het energieverbruik.
5. Veenendaal geeft in dit geval geen lokale invulling aan het landelijk streefdoel om tegen 2030 jaarlijks 200.000 woningen van het aardgas te halen.
6. Een afwachtende houding van de gemeente zal in regionaal verband (regio Foodvalley) niet goed ontvangen worden. Veenendaal kan in de RES al minder bijdragen aan energielevering door de beperkte ruimte voor opwek van zon- en windenergie. Voor de regionale samenwerking is het daarom van belang dat Veenendaal wel bijdraagt door middel van het stimuleren van een duurzame warmtevoorziening en zo veel mogelijk energiebesparing.
7. De interne kosten voor het regisseren van de warmtetransitie worden naar achteren geschoven, maar zullen niet substantieel lager zijn dan in de voorkeursstrategie.

Beide alternatieve koersen zijn naar het idee van het college niet wenselijk. Alternatieve koers 1 is weliswaar ambitieus, maar kan naar verwachting op weinig maatschappelijk draagvlak rekenen vanwege de hoge maatschappelijke kosten. Het ambitieniveau in alternatief 2 ligt juist weer zo laag, dat dit naar het idee van het college niet in overeenstemming is met het ambitieniveau van een energieneutraal Veenendaal in 2035.

6 PARTICIPATIEPROCES

De eerdergenoemde projectgroep werkt gedurende het totstandkomingsproces de uitgangspunten verder uit tot (de onderdelen van) de Transitievisie. Door deze manier van werken hebben de woningcorporaties en netbeheerder de gelegenheid om heel direct mee te praten bij de totstandkoming van de Transitievisie.

Met andere externe stakeholders worden individuele gesprekken gevoerd. Het gaat bijvoorbeeld om warmtebedrijven, het waterschap en de bedrijvenkring. Tijdens deze gesprekken worden onder andere uitgangspunten gevalideerd en wordt kennis opgehaald.

Individuele inwoners en bedrijven worden in een latere fase betrokken, door het organiseren van een bewonersavond (planning: november 2019). Op dat moment is de wijkplanning en uitvoeringsstrategie in de Transitievisie naar verwachting al grotendeels gereed. De insteek zal met name zijn om bewoners te informeren over de wijkplanning en uitvoeringsstrategie en naar aanleiding van reacties op details aanscherpingen te doen. We willen duidelijk aangeven (ook tijdens deze avond) dat de gemeente met de Transitievisie de regie wil nemen op weg naar een aardgasvrij Veenendaal, zodat eerlijke afwegingen worden gemaakt over het waar, wanneer en hoe.

Nadat het college in het najaar besluit de Transitievisie voor te leggen aan de raad (en het stuk openbaar is), zal er een interactieve website gelanceerd worden die de belangrijkste onderdelen van de Transitievisie vertaalt naar de beleavingswereld van inwoners. Bijvoorbeeld door middel van een interactieve wijkkaart, waarop inwoners kunnen zien welke planning er voorzien wordt en aan welke voorkeurstechiek gedacht wordt. Op interactieve wijze wordt duidelijk wat de Transitievisie betekent voor inwoners en welk handelingsperspectief dit biedt. Daarnaast zal er gelegenheid zijn voor inwoners om via de website te reageren op de Transitievisie. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan een mogelijkheid om een opmerking op een kaart te plaatsen. Deze opmerkingen worden meegenomen bij

herziening van de Transitievisie. Gezien deze werkwijze én het tempo van de ontwikkelingen rondom energietransitie is het niet ondenkbaar dat er voor wordt gekozen om de Transitievisie versneld te herzien ten opzichte van de verplichte herzieningstermijn van 5 jaar.

Doorkijk: participatie bij de uitwerkingen op wijkniveau

Voor de wijken die in de Transitievisie Warmte zijn aangewezen om vóór 2030 van het aardgas te gaan, zal snel na vaststelling van de Transitievisie moeten worden gestart met de uitwerkingen op wijkniveau (de wijkplannen warmtetransitie). In de uitwerkingen op wijkniveau wordt de visie geconcretiseerd en uitgewerkt naar een plan van aanpak. Daarbij zullen de inwoners in een vroeg stadium intensief betrokken worden om gezamenlijk met de gemeente te bekijken hoe de opgave van een aardgasvrije wijk gerealiseerd kan worden. Waar de Transitievisie de hoofdlijnen geeft, wordt bij de uitwerking op wijkniveau pas goed duidelijk wat de opgave betekent op woningniveau en hoe dit raakt aan het dagelijkse leven van de inwoners. Samen met de corporaties, verenigingen van eigenaren, individuele woningeigenaren en eigenaren en huurders van de bedrijfspanden zal gekeken worden hoe bijvoorbeeld de uitleg van warmtenetten in de wijk gerealiseerd kan worden en wat nodig is om die omschakeling te realiseren. Binnen het participatieproces van de Transitievisie ligt de vraag dus vooral bij het 'wanneer', een afweging die primair door de gemeente wordt gemaakt, op basis van algemene uitgangspunten. De uitwerkingen op wijkniveau gaan vooral over het 'hoe', waarbij intensieve betrokkenheid juist nodig is om te zorgen dat er voor iedereen in de wijk een passende oplossing wordt gevonden.

7 MOGELIJKE ALTERNATIEVE PARTICIPATIEPROCESSEN

Belangrijke stakeholders zoals de woningstichtingen en de netbeheerder zijn inmiddels al betrokken bij het totstandkomingsproces van de Transitievisie. De belangrijkste alternatieve keuzes zitten daarom met name in de vraag hoe inwoners en bedrijven te betrekken bij de totstandcoming van de Transitievisie Warmte. We benoemen de volgende alternatieven hiervoor:

Alternatief 1: Bewoners en bedrijven vroegtijdig en intensief laten meedenken met de Transitievisie Warmte.

In dit alternatief worden inwoners en bedrijven als een belangrijke gesprekspartner gezien om de wijkplanning en uitvoeringsstrategie van de Transitievisie gezamenlijk mee vorm te geven. Dit zou onder andere de volgende consequenties hebben:

1. Inwoners en bedrijven zouden zich meer gehoord voelen op een thema dat sterk gaat ingrijpen in de persoonlijke leef sfeer, maar zullen ook merken dat er nog niet over concrete uitvoeringsplannen meegepraat kan worden.
2. Er treedt echter serieuze vertraging op in het proces rondom de Transitievisie Warmte. Om voldoende te kunnen garanderen dat de inspraak vanuit inwoners en bedrijven representatief is voor de gehele Veenendaalse samenleving moet er immers een zorgvuldig proces worden doorlopen. Door deze vertraging mist de gemeente het streefdoel om eind 2019 een Transitievisie gereed te hebben, blijft er langer onzekerheid over de plannen van de gemeente.
3. Binnen dit alternatief komt een sterke verantwoordelijkheid te liggen bij de gemeente om inspraak vanuit individuele belangen van inwoners en bedrijven te scheiden van bijdragen die het algemeen belang ten goede komen. Daarbij bestaat het risico dat de participerende bedrijven en instellingen zich niet serieus genomen voelen als ingebrachte bijdragen niet worden meegenomen.

Alternatief 2: Bewoners en bedrijven enkel actief betrekken bij de uitwerking(-en) op wijkniveau (na vaststelling Transitievisie).

In dit alternatief legt de gemeente met de Transitievisie zonder verdere participatie een plan op aan inwoners en bedrijven, waarin vanuit het maatschappelijk belang gekozen wordt voor een bepaalde wijkplanning en uitvoeringsstrategie. Dit zou onder andere de volgende consequenties hebben:

1. Vereenvoudiging van het totstandkomingsproces van de Transitievisie. Gezien de toch al strakke planning van de Transitievisie is de kans echter klein dat dit leidt tot tijdswinst.
2. Inwoners voelen zich niet serieus genomen, terwijl het aardgasvrij maken van hun woning verregaande impact heeft.
3. Er worden kansen gemist om gezichtspunten die inwoners en bedrijven hadden kunnen inbrengen vanuit het algemeen belang en locatiespecifieke kennis, mee te nemen in de Transitievisie.
4. Minder interactie tussen gemeente en inwoner en daarmee minder kans om de Transitievisie aan te grijpen als middel om bewoners en bedrijven alvast tot actie aan te zetten m.b.t. energiebesparing en duurzame opwek.

Beide alternatieve participatietrajecten zijn naar het idee van het college niet wenselijk. Bij alternatief 1 worden inwoners heel actief betrokken, maar is het de vraag of de vertraging in het proces opweegt tegen de kwaliteitswinst die geboekt wordt. Uit ervaringen van o.a. de gemeente Nijmegen blijkt dat het intensief betrekken van inwoners binnen een dergelijk traject weinig nieuwe inzichten oplevert. Ervaringen in Utrecht leren dat onevenwichtige vertegenwoordiging in het participatieproces een probleem kan zijn; er kunnen spanningen ontstaan als een bepaalde groep snel van het aardgas af wil en een andere groep dit juist niet wil. Alternatief 2 is volgens het college echter ook niet geschikt, omdat hiermee de Transitievisie te weinig wordt aangegrepen als kans om met inwoners en bedrijven een dialoog aan te gaan en bewustwording en draagvlak te creëren.

Binnen de voorgestelde aanpak gaat de gemeente zowel voor als na de vaststelling van de Transitievisie op diverse manieren het gesprek aan met inwoners en bedrijven, waarbij de Transitievisie een concreet perspectief biedt op de toekomst zoals de gemeente dit voor zich ziet. Wat het college betreft bieden de uitwerkingen op wijkniveau (zie 'Inleiding') juist de beste gelegenheid om echt intensief met inwoners in gesprek te gaan, en ze mee te laten denken of beslissen over de oplossingen die concreet gekozen gaan worden en die raken aan de persoonlijke woonsfeer.

8 CONSULTATIEVRAGEN

Naar aanleiding van de hierboven geschetste context en de overwegingen rondom de uitgangspunten en het participatieproces, willen we de raadscommissie de volgende vragen voorleggen:

1. Kan de raadscommissie zich vinden in de koers waarop wordt aangestuurd met de voorlopige uitgangspunten?
2. Zijn er specifieke uitgangspunten waar de raadscommissie zich niet in kan vinden en welke zijn dit?
3. Kan de raadscommissie zich vinden in de insteek van het ingezette participatietraject?